

mestall

(mestall: 1. mescla de diferents espècies de cereals; 2. conjunt homogeni de coses diverses.)

Butlletí de l'Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines

Les viles catalanes entre els segles XII i XIV: senyoria, comunitat i estructures fiscals

Els dies 15, 16 i 17 de novembre de 2001, a la Fontana d'Or i a la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona, va tenir lloc el Col·loqui sobre "Les viles catalanes entre els segles XII i XIV: senyoria, comunitat i estructures fiscals". L'organitzaven el Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona i la Institució Milà i Fontanals del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC) de Barcelona, que van aconseguir reunir investigadors especialitzats en diferents regions i territoris del conjunt d'Europa.

Les ponències i comunicacions presentades, a més de permetre conèixer de primera mà els resultats de les recerques iniciades a l'entorn de les viles medievals catalanes, també van permetre emmarcar, des d'una perspectiva comparativa, el cas català dins el conjunt de països europeus: Anglaterra (Richard Britnell), Flandes (Marc Boone), Aquitània (Benoît Cursente), Toscana i nord d'Itàlia (Maria Giampetro), Castella (Pascual Martínez Sopena) i País Valencià (Antoni Furió). A tot arreu, es va evidenciar la necessitat d'acabar amb la vella dicotomia camp-ciutat que, durant el segle XX, guiava els treballs de molts historiadors "urbans" o "rurals" sense deixar que trobessin punts de connexió entre les seves investigacions.

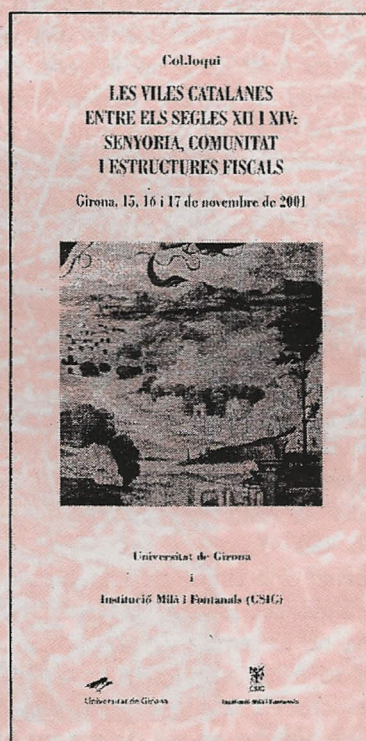
Al llarg del Col·loqui, en canvi, es va constatar que l'estudi de viles situades a mig camí entre els pobles rurals i les ciutats, com Peralada, Castelló d'Empúries, Torroella de

Montgrí, la Bisbal, Monells, St. Feliu de Guíxols, Banyoles, St. Joan de les Abadesses, entre moltes altres, era un bon camí per entendre les formes a través de les quals la ciutat s'articulava amb el món rural que l'envoltava. Així és, la presència d'un mercat setmanal, d'una fira anual, d'una notaria, de la cort del batlle i d'una comunitat jueva atorga a les viles un paper de clara centralitat sobre el territori rural veí (Víctor Farías, Elvis Mallorquí); aquesta centralitat es manifesta, molt sovint, en l'atracció generada per les viles sobre els habitants dels masos de l'entorn, que, per d'establir-s'hi, havien de pagar la remença als senyors (Lluís To, Rosa Lluch), i també en els interessos econòmics de la gent de les viles pel control de masos i rendes de la ruralia veïna (Lídia Donat). No només això, aquestes viles, on es concentraven persones, activitats i diners, van ser l'objecte d'una pressió fiscal particular per part de la monarquia catalana que va esdevenir el motor d'una incipient organització municipal similar a la de les ciutats de Barcelona i Girona (Manuel Sánchez, Max Turull, Jordi Morelló i Xavier Soldevila).

La documentació existent als arxius catalans, als gironins en particular (Pere Ortí), és enorme, de manera que, amb les idees i treballs exposats al Col·loqui, l'avenç de la recerca històrica medieval en aquest camp

resta assegurat per molts anys.

Elvis Mallorquí

Pascual Martínez Sopena

Pascual Martínez Sopena va participar en el Col·loqui "Les viles catalanes entre els segles XII i XIV: senyoria, comunitat i estructures fiscals" que es va celebrar a Girona el propassat mes de novembre. Aprofitant la seva presència entre nosaltres, vam voler parlar amb ell sobre diversos aspectes de la seva activitat investigadora així com de les relacions entre els historiadors d'aquí i els de fora.

Parli'ns dels seus orígens com a historiador, de la seva formació acadèmica, dels seus mestres i de les seves influències.

Vaig començar a estudiar l'any 1969 a la universitat de Valladolid. Allò va ser una experiència molt bona perquè eren uns anys molt interessants des de molts punts de vista, particularment des del punt de vista científic. A Valladolid hem tingut sempre una influència molt forta de la geografia. En aquell moment es feia geografia regional, la que als historiadors "ens va més bé". He de dir que els millors professors que vaig tenir d'història econòmica i social eren, precisament, els geògrafs. Així va començar tot. L'any 1974 em van oferir la possibilitat de quedar-me al departament d'història medieval i després les coses han anat una mica rodades.

Vaig començar estudiant la baixa edat mitjana [vegeu el treball *El Estado señorial de Medina de Rioseco bajo el almirante Alfonso Enríquez: 1389-1430*, Valladolid, Universidad de Valladolid, 1977]. Aquest període em va interessar molt però vaig trobar que era el resultat d'un procés que havia començat abans: coses com el poder dels senyors, o les mateixes petites viles, un tema que sempre m'havia interessat molt, havien començat abans... em sembla que, si les coses no canvien, acabaré estudiant la vila romana!

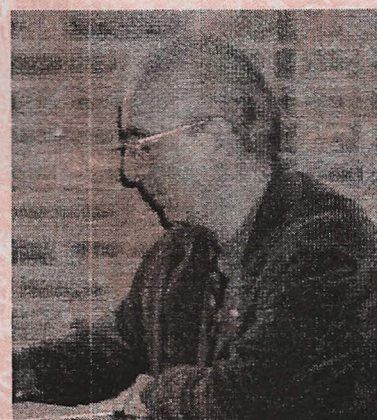
Els que no el coneixen es preguntaran com és que algú de Valladolid s'ha fet membre de l'AHRCG...

Penseu una cosa: a Valladolid sóc professor d'història rural. Aquesta és l'assignatura més meva, si es pot parlar "d'assignatures pròpies". D'altra banda,

aquí [a Girona] hi he estat dues vegades com a professor convidat i, quan em va arribar la vostra informació, vaig pensar que era un pas més en el compromís que tenim, en la nostra complicitat. A més, tingueu en compte que treballo amb en Lluís To des de fa deu anys i tenim molt bona sintonia.

Quina és la situació actual de la història rural des del punt de vista del medievalista?

Com a medievalista penso el següent... de fet, no em considero molt original, comparteixo una idea que he llegit fa poc i crec que és una visió sintètica molt clara: no fa gaire Alain Guerreau va escriure que la història rural ha estat una de les matèries més importants a l'hora de fer avançar la història en general. Aquest és un dels sectors capdavanters, com a mínim, dins de la història medieval. Parlo dels anys 30, de Marc Bloch, però també es pot parlar de G. Duby als 60-70, i altres. Treballar en història rural és treballar moltes coses. Per exemple, en coordinació amb la història de les petites viles, és treballar la història de la major part de la població, la història del poder, la història de l'Església... i tot això des d'una perspectiva no sols material, sinó també de les representacions mentals. És a dir, que tenim molta feina, no us sembla? un té la impressió que es troba al bell mig de les grans qüestions de la història medieval. En aquest aspecte, no vull dir que tot hagi de passar per la història rural, però sí que és un bon punt d'observació. Això és el que, d'alguna manera, m'agrada dir als alumnes quan els explico què fem.

Pascual Martínez Sopena (Lleida 1952) és professor d'història medieval a la Universitat de Valladolid. Està molt vinculat a Girona, on ha impartit cursos a la UdG, a més de ser membre de l'AHRCG. D'entre els seus treballs, destaquem la seva tesi: *La Tierra de Campos occidental: poblamiento, poder y comunidad del siglo X al XIII*, Valladolid, Institución Cultural Simancas, 1985. També ha coordinat el volum *Antroponímia y sociedad, sistemas de identificación hispanocristianos del siglo IX al XIII*, Valladolid-Santiago de Compostela, 1995.

D'altra banda, es pot dir que a Castella, concretament a la part de Castella on m'estic, el món rural té encara una certa importància, per bé que es tracta d'un món que desapareixerà ben aviat, una mica com a tot arreu. De totes maneres, mirat des de l'angle estrictament historiogràfic, una bona part de les coses destacades que s'han fet a Castella tenen el món rural com a punt de referència, tant si es parla de l'alta com de la baixa edat mitjana. Personalment he estat molt a prop de dos historiadors, també formats a Valladolid, els quals han donat una importància al món rural des de punts de vista diferents. D'una banda penso en García de Cortázar i de l'altra en Julio Valdeón. A més a més, a Valladolid tenim una relació molt fluïda amb els col·legues de Salamanca, que no són tots ruralistes, però que tenen un caràcter ruralista molt clar. Al mateix temps, estem en contacte amb els col·legues de Madrid, en concret amb la gent que treballa al *Consejo Superior de Investigaciones Científicas*, amb qui ens sentim més a prop, pel que fa als temes de treball; certament ells han obert perspectives a la història rural que són molt interessants, particularment des del punt de vista antropològic, de les comunitats rurals, de les negociacions amb els senyors, dels conflictes mateixos, etc. En definitiva, aquest és una mica el món on em trobo... i m'hi trobo molt a gust!

En aquests moments, en quins projectes treballa? Té treballs en procés de publicació?

Ara treballa en una òrbita que té una dimensió sobretot internacional, arrel d'una trobada d'investigadors que es va fer la primavera del 1998 a la illa de Noirmoutier (costa atlàntica francesa). Treballem amb la gent de Paris, particularment del *Laboratoire de Médiévisique Occidentale de Paris* (LA-

MOP) i d'altres universitats estrangeres. Hem fet coses diverses al voltant de la història rural. Tenim tres direccions primordials de recerca: una és el problema de la renda feudal, una altra diferent és la que té a veure amb el mercat de la terra i una altra és la servitud.

El grup?... el grup és molt ample. Hi ha des de Kuchenbuch, o Benoît Cursente, fins a Ch. Dyer, per parlar de gent con-
vidada [al col·loqui] i també hi ha Monique Bourin i, particularment conegut a Catalunya, Paul Freedman. Som anglesos, francesos, alemanys, espanyols i italians. Dins el grup europeu, els espanyols som quatre persones: en Lluís To, en Carlos Laliena, en Carlos Reglero, que també és company meu a Valladolid i jo mateix. En Lluís To i en Carlos Laliena han publicat fa molt poc un dossier sobre la servitud molt interessant, en l'últim número de les *Mélanges de l'École Française de Rome*. Sortirà també un article de cadascun d'ells en un volum sobre el mercat de la terra i joestic a punt d'acabar una col·laboració sobre la perspectiva dels

camperols envers la renda feudal per a un volum que hem coordinat amb la Monique Bourin (on participa també Carlos Reglero) i sortirà a la Sorbona d'aquí uns mesos. Però, a més, tenim col·laboracions eventuais de gent amb qui es pot treballar molt bé. En aquest mateix volum de la renda feudal hi seran també l'Enric Guinot, de València, i la Isabel Alfonso del *Consejo* [CSIC] de

Madrid.

Com a professor convidat a la UdG, com ha vist la Universitat, els alumnes...

Sempre m'hi he trobat molt a gust

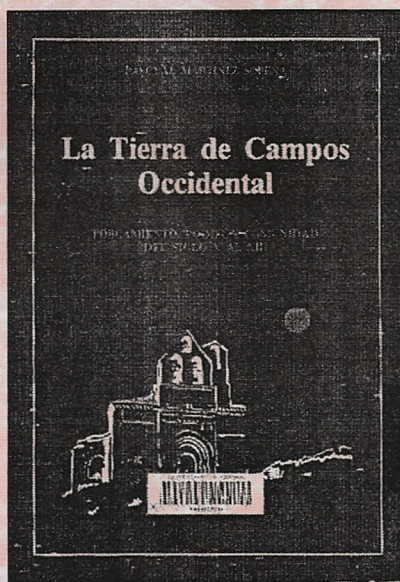
aquí a Girona, tant ara com en les dues ocasions anteriors en què vaig venir, els anys 1993 i 1998. Tinc molt bona impressió d'aquell temps. Sabeu què passa? Trobo que no hi ha prou oportunitats per a establir contactes amb gent d'altres universitats, no hi ha gaires

"Treballar en història rural és treballar moltes coses (...) un té la impressió que es troba al bell mig de les grans qüestions de la història medieval."

ocasions per a bescanviar opinions amb gent d'altres llocs. Per tant, el fet de trobar-se amb els col·legues, de veure què estan fent, interessar-se per les qüestions que treballen i intercanviar impressions i idees, crec que és molt positiu. De fet, al darrera de tot això hi ha una inquietud de tipus científic però també hi ha la pura curiositat pròpia. En definitiva, penso que aquests contactes amb la gent d'aquí són molt i molt productius. No sé si vosaltres ho veieu igual...

A nivell dels alumnes, aquesta mena de contactes els veig més difícils. De vegades a Valladolid tenim alumnes de fora, d'altres universitats, que venen a través d'algun programa d'intercanvi, però són només un o dos estudiants. En canvi, els contactes a través de cursos o seminaris permeten que les opinions arribin a més gent. De totes maneres també és un problema de temps: no et pots passar tres o quatre mesos fora, sistemàticament. Cursos intensius com s'han fet a Girona, fins i tot de dues o tres setmanes, això es pot assumir sense cap problema i penso que les administracions haurien de tenir uns acords, unes pautes de conducta, que ho introduïssin com un fet estructural en l'ensenyament universitari. Hi haurà gent que no es mourà mai, però n'hi ha que ens agrada i que pensem que els intercanvis són molt productius. Malgrat que cada vegada les coses són més especialitzades, això no vol dir que un problema només es pugui enfocar d'una determinada manera.

Per tot això penso que estaria molt bé tenir professors catalans que parlessin a Valladolid sobre el que es fa aquí, tot i que jo en parlo molt, és a dir,

que les meves classes estan plenes de referències catalanes. De totes maneres cal tenir en compte que algunes problemàtiques, com les que s'han tocat de tant de prop en el Col·loqui, jo no les puc arribar a explicar tant bé com voldria, perquè no formen part del camp de la meua recerca i, en conseqüència, l'actitud d'un que investiga una cosa determinada és sempre diferent a l'actitud que es pot tenir quan es coneix el tema de segona mà.

I seguint amb el tema dels contactes entre historiadors. Com veu les relacions entre la Historiografia catalana i la castellana?

Jo vaig començar a estudiar l'any

1969 i he de dir que els meus primers treballs a la Universitat, quan feia segon i tercer curs, varen tenir com a punt de referència llibres com "La Revolta catalana" de l'Elliott, "Catalunya dins l'Espanya Moderna" de Pierre Vilar, aquell volum sobre Ramon Berenguer III que es va escriure dins de la sèrie "Biografies catalanes"... Escolta, tot això era a Valladolid! I a més era una cosa que podia anar molt bé i a la gent li agradava; és a dir, que moltes vegades la gent diu: "Oh, és que són dos móns diferents". Doncs, bé, us parlo de fa 30 anys, la biblioteca estava oberta per a tothom i es treballaven aquests temes, s'explicaven i quan un estudiant deia que volia treballar una cosa d'aquestes

l'animaven o altres vegades eren els professors mateixos els que deien: "Coneixes això?". És a dir, a Valladolid també tenim una tradició que des del punt de vista historiogràfic és molt interessant. I he parlat d'història medieval, però és evident que en història moderna passa el mateix. En aquests moments hi ha historiadors catalans que venen a Valladolid alguna vegada. En resum, penso que hem de deixar de banda els gestos teatrals... I, en tot cas, si es tracta de teatre jo prefereixo Els Joglars...

Text: Josep Colls i Lúcia Donat

Els projectes de l'Associació

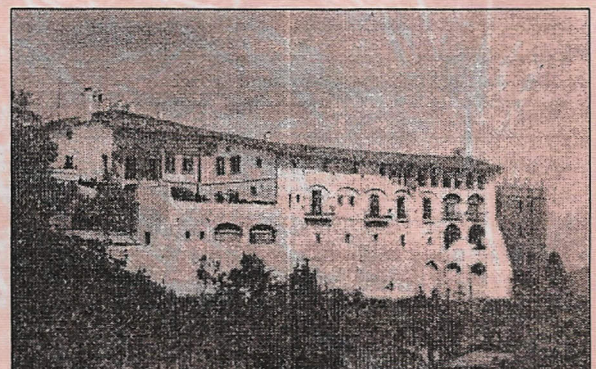
Deu mesos d'història oral. Un primer balanç

El maig de l'any passat vàrem iniciar el projecte "Memòria d'un món rural en transformació. La veu dels hisendats", integrat dins l'inventari del patrimoni etnològic que realitza el CPCPTC i que té per objectiu recollir i analitzar el testimoni autobiogràfic d'una mostra de grans propietaris rurals gironins –o dels seus descendents– en relació a les transformacions experimentades pel món rural durant els darrers seixanta o setanta anys. Deu mesos més tard potser és hora de donar-ne comptes a l'Associació ja que, al capdavall, és en nom seu que un equip de membres l'està duent a terme. Les ratlles següents, doncs, tenen el propòsit d'informar a la resta de socis de la feina realitzada.

De primer cal avançar que el projecte ha implicat molta gent. Això és important perquè un dels objectius que ens havíem plantejat era dinamitzar la vida de l'Associació. L'equip de treball està integrat per un total de vint membres, tots els quals, encara que amb intensitat diversa, han participat en alguna de les fases del projecte. La

dinàmica de treball ha estat tant participativa i col·lectiva com han permès els horaris i calendaris de tots plegats. Coordinar un equip tan nombrós no ha estat una tasca fàcil, però les qüestions centrals del projecte (l'elaboració del guió, la selecció de les persones a entrevistar, els criteris de transcripció o la distribució del pressupost) sempre han estat discutides col·lectivament, i així haurà de seguir essent en la darrera fase d'anàlisi dels materials i redacció de l'informe final. D'altra banda, ha estat de gran utilitat la creació d'una pàgina web on hem anat bolcant tots els documents, informes i dades generats amb la finalitat de difondre la informació i garantir la transparència en la gestió del projecte. Aquesta web no és d'accés públic; s'ha pensat només com una eina de coordinació de l'equip i part del seu contingut és confidencial.

L'elaboració del guió i la preselecció de les persones que podien ser entrevistades va centrar la primera fase de treball de l'equip, durant els mesos de maig i juny del 2001. El guió definitiu va acabar essent molt extens: un quadern de 30 pàgines i set blocs de qüestions que comprenien els antecedents

familiars (avis, pares i germans, bàsicament), la trajectòria personal de l'entrevistat (estudis, migracions, activitats professionals, matrimoni i relacions socials), el patrimoni (composició i evolució), el règim hereditari (condici-

ons d'accés a l'herència, funcions de l'hereu, llegítimes i dots, conflictes successoris), la gestió del patrimoni (evolució de la renda, canvis en els conreus, contractació agrària, treballadors assalariats, formes d'administració, inversions), el paper social del propietari (participació en institucions locals, relacions amb l'administració, càrrecs públics, etc.) i, finalment, interessos culturals (biblioteca i pautes de lectura, lectura de premsa, correspondència, interès per l'arxiu patrimonial i usos de la llengua). Aquest qüestionari no s'ha aplicat exhaustivament sobre cap de les persones entrevistades. Hagués estat forassenyat i inacabable. La seva amplitud, en canvi, ha permès una adaptació molt flexible al perfil de cadascuna de les persones que hem entrevistat, de tal manera que ha resultat ser un bon guió general.

A hores d'ara s'han realitzat vint-i-vuit de les trenta entrevistes que havíem planificat per a la segona fase. El grau d'acompliment de les previsions, per tant, és notable, tot i que encara hi ha algunes entrevistes pendents i potser valdria la pena afegir-n'hi d'altres. Excepte en alguns casos ben comptats, el tracte rebut ha estat molt cordial. Cal agrair sincerament a tots els propietaris que ens han permès d'enregistrar-los la seva amabilitat i la seva disposició a explicar-nos fets i detalls personals que en algunes ocasions eren prou delicats. Val a dir, també, que per a les entrevistes s'ha optat per utilitzar gravadores minidisc, en comptes de les cintes magnetofòniques habituals. Això ens ha permès d'obtenir enregistraments en format digital, amb un so de gran qualitat i de fàcil edició posterior.

De les vint-i-vuit persones entrevistades, cinc són dones i vint-i-tres

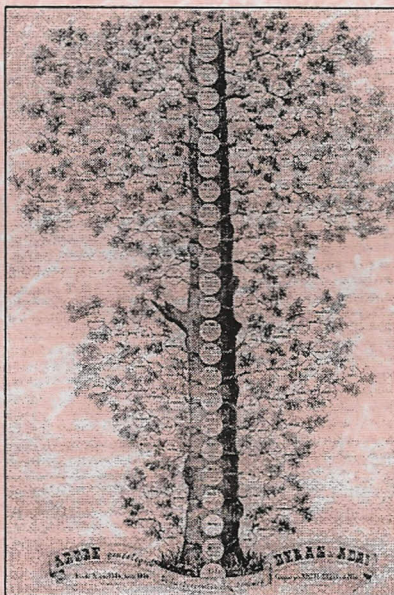
homes. L'aparent desproporció s'explica perquè un dels criteris establerts inicialment era que els candidats fossin hereus del patrimoni. Tot i que després vàrem flexibilitzar aquest criteri —per integrar patrimonis on la figura de l'hereu havia estat anul·lada per un règim de successió igualitària—, això forçosament conduïa a un predomini masculí en la relació d'entrevistats. D'altra banda, la mitjana d'edat dels entrevistats es situa en els 68 anys. Malgrat que en principi ens havíem plantejat

entrevistar només a persones majors de 60 anys, finalment també s'ha inclòs en la mostra a persones més joves que consideràvem que aportaven perfils o trajectòries importants de tenir en compte. Per comarques hi ha un equilibri territorial notable en la mostra final (sis vinculats a patrimonis de l'Alt Empordà, sis del Pla de l'Estany, cinc de la Selva i vuit del Gironès i el Baix Empordà, a banda d'algunes persones que no poden ser assignades a cap comarca en concret) i només hem tingut dificultats per cobrir la Garrotxa. D'aquesta comarca, de moment, només tenim una entrevista.

El resultat de les entrevistes ha estat molt interessant i hem acumulat una gran quantitat d'informació que, tot i tenir un caràcter personal i autobiogràfic, permet

començar a fer un retrat de grup força detallat i ric. En la tercera fase del projecte, l'actual, s'està realitzant una transcripció acurada de totes les entrevistes perquè és l'única manera de socialitzar el contingut de cada entrevista entre tots els membres de l'equip

per, després, poder-ne fer un treball més analític. Les tasques de transcripció, però, estan resultant més lentes del que pensàvem. A finals de març hau-

Arbre genealògic de la família Heras d'Adri (Il·lustració cedida per Brau Edicions)

rem arribat, previsiblement, a una vintena d'entrevistes completament transcrites. Aleshores encetarem la quarta fase del projecte, en la qual abordarem l'anàlisi de les entrevistes i la redacció d'un informe final.

Finalment, només cal afegir que, a més de la informació que ha aparegut en el *Mestall*, també s'ha intentat donar un mínim de publicitat al projecte. Per això s'ha publicat un article de presentació a la *Revista d'etnologia de Catalunya*, que edita el CPCPTC, i s'ha presentat una comunicació amb la mateixa intenció a les jornades *Fonts orals. La investigació a les terres de parla catalana* organitzades per la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i el Museu d'Història de Catalunya (14-15 desembre 2001). Ben aviat esperem estar en condicions de continuar presentant el treball, però ja no en forma de projecte, sinó en termes de resultats.

Enric Saguer

Col·loqui

El feudalisme comptat i debatut.**Formació i expansió del feudalisme català**

Els dies 7 i 8 de febrer d'enguany es va celebrar al Museu d'Història de Catalunya de Barcelona aquest col·loqui en motiu de la cloenda del projecte d'investigació, sobre el mateix tema, del qual formaven part historiadors de les universitats de Girona, Barcelona i València. Els membres del seu comitè científic, Miquel Barceló, Gaspar Feliu, Antoni Furió, Jaume Portella i Jaume Sobrequés, proposaven que l'objectiu de la trobada fos reflexionar i debatre les aportacions més recents sobre el feudalisme fetes des del 1er Col·loqui, celebrat a Girona ja fa disset anys.

Va estar organitzat en quatre sessions molt denses repartides entre el dijous 7 i el divendres 8 de febrer, matí i tarda. Hi van prendre part bona part dels historiadors que actualment treballen sobre aquest tema. Val a dir, que entre la quarantena de públic que va assistir i participar a totes les sessions hi destacaven un bon nombre d'estudiants així com d'historiadors i professors universitaris.

La sessió inaugural va córrer a càrrec del professor Robert Moore, de la Universitat de New Castle, que va abordar la polèmica de la idea de revolució en el feudalisme –caracteritzada pel debat Barthélemy vs. Duby– a partir de la comparació de les societats cristiana, islàmica i asiàtica dels segles X a XIV. Aquesta sessió va comptar també amb les intervencions dels historiadors Miquel Barceló (UAB), Gaspar Feliu (UB), Josep M. Salrach (UPF) i Fèlix Retamero (UAB). Van tractar sobre la formació del feudalisme a través de les equivalències econòmiques entre les coses, de la diferència entre la dependència i la servitud pagesa, de la complexitat de les tradicions jurídiques i finalment de la monetització de les relacions socioeconòmiques, respectivament, en la societat dels segles IX–XI.

La segona sessió es va centrar en "l'arqueologia d'al-Andalus i del feudalisme". Els seus cinc ponents van tractar

diversos temes relacionats amb l'arqueologia altmedieval, la configuració del paisatge, la substitució de les poblacions andalusines per les cristianes conqueridores i la conquesta feudal de territoris tant catalans com valencians i balears. Hi van participar Eduard Riu-Barrera (Servei de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya), Jordi Bolòs (UdL), Josep Torró (UV), Javier Martí (UV) i Helena Kirchner (UAB).

La tercera sessió, titulada "Conquesta o expansió? (segles XII-XIII)", va ser la més llarga i densa. Van intervenir-hi vuit ponents: Carolina Batet (UAB), Antoni Virgili (UAB), Xavier Eritja (UdL), Ricard Soto (UB), Jaume Portella (UdG), Pierre Guichard (Université de Lyon), Enric Guinot (UV) i Juan Vicente Marsilla (UV) que es van referir als territoris de la Catalunya Nova i del País Valencià i les illes Balears. A grans trets, van tractar sobre la conquesta i la colonització dels nous territoris, de com els feudals cristians s'hi van establir, com van estructurar-los, quin era

interessar als membres de la nostra associació. Els ponents, Joan Blanco (UdG), Lluís To (UdG), Antoni Mas, Pau Viciano (UV) i Thomas F. Glick (Boston University), van tractar la diferenciació pagesa baixmedieval a Girona, a la Catalunya Vella i a l'illa de Mallorca, les innovacions i les introduccions de nous productes fetes pels pagesos valencians i les transformacions que van comportar i les diferents maneres d'organitzar l'oposició enfront l'opressió feudal a la Corona d'Aragó.

Finalment, ja en la sessió de cloenda, Javier Martí va presentar una base de dades, "Els noms del feudalisme", que va palesar la importància de l'aplicació de la informàtica als estudis històrics, fins i tot els medievals. Antoni Furió (UV) va oferir-nos unes conclusions generals sobre totes les ponències presentades. Després, els organitzadors van cloure el col·loqui, tot anunciant la publicació de les actes, que inclouran els debats de totes les sessions; debats que van ser curts però interessants i en els que es van plantejar noves pregun-

l'origen d'aquests conqueridors i la seva experiència anterior, dels documents poblacionals i les llibertats i franqueses que van concedir als seus pobladors, de l'estructuració de la propietat i els canvis gairebé immediats que va patir, etc.

La quarta i darrera sessió va aplegar cinc ponències sota el títol de "Pagesos i senyors (segles XIV-XV)". Sens dubte, aquesta sessió és la que més pot

tes i noves vies per a arribar a entendre millor el feudalisme. Com a nota negativa, la sensació que va mancar temps per al debat i que algunes intervencions van quedar sense resposta. Esperem disposar ben aviat de les actes, l'eina que serà més útil per a tots per valorar les ponències i la importància del col·loqui.

Rosa Lluch i Lúcia Donat

Notes de lectura a l'entorn de la Biblioteca d'Història Rural

Tomàs MIERES, *Costums de Girona*, edició crítica i traducció d'Antoni Cobos Fajardo, Girona, CCG Edicions, 2001 (Biblioteca d'Història Rural, Col·lecció Documents, 3).

Acostumem-nos a llegir els costums

Dins la col·lecció documents de la Biblioteca d'Història Rural, s'acaba de publicar un llibre fonamental, i molt, per a la història medieval i moderna de les comarques gironines: la versió de Tomàs Mieres dels *Costums de Girona* de l'any 1439, editat per Antoni Cobos Fajardo. Les *Consuetudines Diocesis Gerundensis* fan referència a tota mena d'aspectes de la vida social, econòmica, jurídica i, fins i tot, familiar, entre molts d'altres: es refereixen a les vendes, lloguers, establiments, mals usos, herències, matrimonis, bans i penes, deutes, jurisdiccions, i un llarg etcètera.

Els anomenats *Costums de Girona* recullen en les seves diverses redaccions

allò que es solia fer a la diòcesi de Girona. Però no podem oblidar que aquests reculls són únicament reculls de costums o del que s'acostumava a fer o del que es feia més sovint, i no pas del que forçosament o per llei s'havia de fer. Això vol dir que, si bé en moltes ocasions podem assegurar que el que diuen es complia, mai no els podem arribar a considerar com a lleis. Tanmateix, no podem, de cap manera, obviar les seves disposicions.

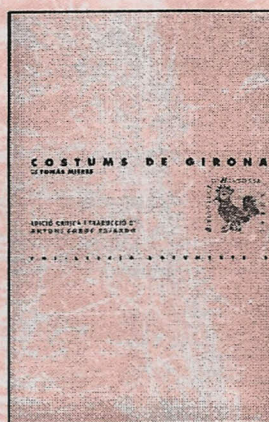
En aquesta publicació, Antoni Cobos ha treballat un alt nombre de manuscrits per tal de reconstruir el text de Tomàs Mieres i també ha recopilat un nombre important de glosses, de manera que el text que tenim a les mans s'acosta el màxim possible a l'original del jurista

gironí en una edició que, segons Lluís To, podem considerar definitiva.

Com si això no fos prou mèrit, encara n'hi hem d'afegir un altre tant o més important. Aquesta edició presenta el text original en llatí juntament amb la seva traducció al català actual. Una traducció més que acurada, que evita errors i confusions i aclareix conceptes. La versió catalana dels *Costums de Tomàs Mieres*, gràcies a l'excel·lent treball d'Antoni Cobos, ja és a l'abast dels historiadors que no dominen el llatí i

del públic en general. Per tant, ja no hi ha excusa per no llegir-los!

Rosa Lluch

Treballs i desdixas que an succeït en lo present Principat de Chatalunya y en particular a nostre bisbat de Gerona, 1674-1700; edició crítica de Pere Gifre i Xavier Torres. Girona, CCG Edicions, 2001 (Biblioteca d'Història Rural, Col·lecció Documents, 2).

En els darrers anys l'intent de la historiografia per a bastir una història "des de baix" ha comportat, entre d'altres coses, que s'hagi donat un major protagonisme a l'individu en tant que agent històric. Qüestions com el posicionament i l'experiència dels individus i els grups enfront dels conflictes i els esdeveniments o les seves particulars cosmovisions, han passat a ser temes d'interès per als historiadors.

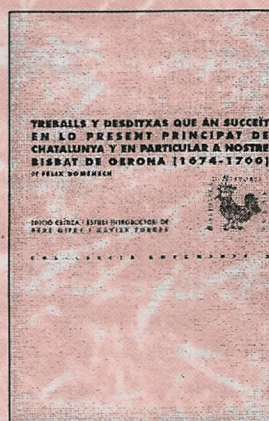
Aquest fenomen ha afavorit, entre els estudiosos de l'època moderna, la recuperació i estudi d'un determinat tipus de documentació: la memorialística privada. Sota aquesta denominació

trobaríem textos manuscrits de caràcter privat, obra de personatges anònims - i fins a cert punt "populars" (clergues o pagesos i artesans benestants...) -, que entremig d'informacions de caràcter familiar i patrimonial, acostumen a incloure narracions o testimonis d'esdeveniments més o menys coetanis.

És en aquesta línia que cal entendre l'edició de les memòries fins avui inèdites de Felix Domènech, pagès, propietari i donzell ganxó que va viure a la segona meitat del segle XVII. El personatge en qüestió es dedicà al llarg de la darrera dècada de segle a prendre nota d'alguns dels principals episodis bèl·lics i d'altre tipus que es produïren a Catalunya i, en concret, a l'Empordà entre 1674 i 1700. La finalitat de tot plegat

era deixar constància de fets extraordinaris, però també, i sobretot, explicar als seus hereus les causes que el portaren a endeutar-se i despendre's de part del patrimoni familiar. Per això no ens ha d'estranyar que el text editat - de fet, un recull de fragments més o menys extensos - es trobi intercalat dins d'un llibre de família molt més ampli, escrit en la seva major part pel mateix autor, el qual conté diferents informacions i dades referents a la genealogia i l'evolució patrimonial de "casa Domènech del Enpurdà".

L'edició crítica del text de Domènech ve precedida per un interessant estudi introductor de Pere Gifre i Xavier Torres que ajuda al lector a entendre les motivacions i els

contextos familiar, patrimonial i històric que en motivaren la redacció. Basat sobretot en les dades aportades pel propi autor, l'estudi ens dona a conèixer el ràpid ascens social i patrimonial dels Domènech a inicis del segle XVII així com les dificultats econòmiques que patiren durant la segona meitat del mateix. Serà llavors quan els Domènech, propietaris de masos – sobretot a la zona de l'Alt Empordà – i, per tant, autèntics rendistes, patiran els efectes devastadors de la guerra damunt del món rural. Al mateix temps, Gifre i Torres analitzen el posicionament que el nostre memorialista va prendre enfront de fets com la guerra amb França,

els allotjaments de tropes o la revolta dels barretines. Una vegada més queda palès que dins el món rural el pes de la guerra no el suportarà tothom de la mateixa manera i que, fins i tot, dins del que en diríem la pagesia benestant i rendista – de la qual Fèlix Domènech n'és un portaveu – la revolta pagesa no hi serà vista sempre amb els mateixos ulls.

En definitiva, ens trobem davant d'una crònica excepcional, no només per la seva raresa, sinó també perquè abarca un període de la nostra història (darreres dècades del segle XVII) encara força desconegut. Però més enllà del possible interès que puguin tenir per a

la història catalana i gironina els fets i les dades que s'hi apunten, allò que confereix realment importància al document és la seva capacitat per aproximar-nos a l'experiència – més o menys directa – i a l'actitud de l'autor, un pagès benestant, davant la guerra i les revoltes pageses del seu temps. Un testimoni, doncs, que, malgrat no ser estrictament "popular", aporta nova llum sobre les actituds i els conflictes socials que suscità la presència de la guerra en el món rural català i empordanès del darrer quart del segle XVII.

Josep Colls Comas

agenda

SEMINARIS D'HISTÒRIA RURAL

Curs 2001-2002

22 de març de 2002

"Els oficis de l'art del curar a la Catalunya rural de mitjan segle XIX"

Joaquim M. Puigvert, Centre de Recerca d'Història Rural (ILCC - secció Vicens Vives) de la UdG

19 d'abril de 2002

"Il sistema poderele in Italia centrale in età moderna e contemporanea (secoli XV-XX) "

Giuliana Biagioli, Università degli Studi di Pisa.

24 de maig de 2002

"El mas al Montseny"

Josep Manuel Rueda, Museu Etnològic del Montseny "la Gabella".

Beques i premis

Beques 2002 del Patronat Francesc Eiximenis, d'Investigació en Ciències Socials i Humanes i d'Investigació en Ciències Naturals, en l'àmbit de la circumscripció de Girona. Dotació: 4.507,59 euros per a cadascuna. Termini: 2 d'abril de 2002. Informació: Patronat Eiximenis, Pujada de Sant Martí, 5 Girona. Tel. 972 185 116. E-Mail: eixim@ddgi.es

Beca de la Fundació Caixa de Girona "Isidre Bonshoms 2202". A la millor proposta d'estudi, sobre qüestions econòmiques i/o socioeconòmiques relacionades amb les comarques gironines. Dotació: 6.010 euros. Termini: 17 de maig de 2002. Informació: Fundació Caixa de Girona (C/ Ciutadans, 19; 17004 Girona).

Beca d'Estudi Any Verdguer, per a treballs relacionats amb la vida i obra del poeta

català. Dotació: 4.507,59 euros. Termini de presentació: 2 d'abril de 2002. Informació: Patronat Eiximenis, Pujada de Sant Martí, 5 Girona. Tel. 972 185 116. E-Mail: eixim@ddgi.es

13è Premi Josep Lladonosa d'història local. Al millor estudi d'història local de l'àmbit de les terres de llengua catalana. Dotació: 3.005 euros. Termini: 31 d'agost de 2002. Informació: Ajuntament d'Alguaire. Tel. 973 756 006.

Premi Aran sobre institucions jurídiques araneses. Primer premi Aran de recerca sobre Dret Civil Aranès per a un treball que tracti sobre qualsevol institució, figura o aspecte jurídic propi i exclusiu de la Val d'Aran, tant en l'actualitat com al llarg de la història. Dotació: 500.000 ptes. Termini: 15 de maig de 2002. Informació: Oficina de Foment e Ensenhament de l'Aranés del Conselh Generau d'Aran, Passeg dera Libertat, 16, 25530 Vielha, tel. 973 640 092, ofea@aran.org.

Cursos, Jornades, Congressos

Curs "Anàlisi dels documents audiovisuals: taller sobre llenguatge cinematogràfic", a celebrar a l'Arxiu Històric de Tarragona, Rambla Vella 30, els dies 6, 13, 20 i 27 de febrer, i 16, 23 i 30 de març. Inscripcions: 60 euros. Informació: AHT, tel. 977 251 010.

Congrés "Els camps de concentració i el món penitenciari a Espanya durant la guerra civil i el franquisme", a celebrar al Museu d'Història de Catalunya de Barcelona, el 21, 22 i 23 d'octubre de 2002. Termini presentació comunicacions: 30 d'abril de 2002. Inscripció 30,05 euros. Informació: Tel. 93 2254700. E-mail: gr.epoca.franquista@uab.es

2n Congrés Recerques "Enfrontaments civils: Postguerres i reconstruccions", organitzat per l'Associació Recerques i el Departament d'Història de la Universitat de Lleida. Tindrà lloc a Lleida del 10 al 12 d'abril de 2002. Informació: Universitat de Lleida, tel. 973 702 191. E-mail: congresrecerques@historia.udl.es.

Jornades de debat organitzades per l'Institut Universitari d'Història "Jaume Vicens Vives" (IUHJV) de la Universitat Pompeu Fabra, de Barcelona. Tindran lloc els dies 19 i 20 de juny de 2002. Els debats s'ordenaran entorn de sis ponències, tres de les quals tractaran diferents aspectes d'una qüestió de centralitat indubtable com és la crisi de l'Antic Règim. justament quan es compleixen trenta anys de *La quiebra de la monarquia absoluta*, de Josep Fontana. Per inscripcions, enviar nom i adreça de contacte a: jornadas.debate@ihjv.upf.es.

mestall

redacció:

Mònica Bosch, Rosa Congost, Lúcia Donat, Ricard Garcia, David Moré i Joaquim M. Puigvert

Per a informació i inscripcions:

ASSOCIACIÓ D'HISTÒRIA RURAL DE LES COMARQUES GIRONINES
Pl. de Sant Josep, 1
Arxiu Històric de Girona
17004 GIRONA Tel. 972 225500
Consulteu la nostra Web:
www.udg.edu/ilcc/ahr.html

Periodicitat: febrer, maig i octubre.